

Gemeente Hengelo Uitkomsten jaarrekening- controle en overige informatie 2015

Rapportage aan de gemeenteraad

15 juli 2016

De gemeenteraad van gemeente Hengelo
T.a.v. de heer G.J. Eeftink, raadsgriffier
Postbus 18
7550 AA HENGELO (OV)

Zwolle, 15 juli 2016

MKLS-ABUAYF/jb

Uitkomsten jaarrekeningcontrole en overige informatie 2015

Geachte leden van de raad,

Het doet ons genoegen u verslag uit te brengen omtrent de uitkomsten van onze accountantscontrole van de jaarrekening van de gemeente Hengelo. Wij willen u over de volgende onderwerpen informeren:

- ▶ Kernpunten uit onze rapportage
- ▶ Uitkomsten jaarrekeningcontrole
- ▶ Kwaliteit beheersorganisatie
- ▶ Rechtmatigheidsbeheer

Onze controle is gericht op het vormen van een oordeel omtrent de jaarrekening over 2015. Bij de uitvoering van onze controle ondervinden wij de volledige medewerking en ondersteuning van de medewerkers van gemeente Hengelo.

De mogelijkheid om een open en eerlijke dialoog met u als lid van de gemeenteraad te voeren, vormt een essentieel onderdeel van het controleproces, evenals van de algehele corporate governance. Wij waarderen deze mogelijkheid om de inzichten die uit onze controle voortkomen met u te kunnen delen.

Het concept van dit verslag is d.d. 13 mei 2016 besproken met de portefeuillehouder Financiën en een ambtelijke afvaardiging. Een afschrift van dit verslag is toegezonden aan het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Hengelo.

Wij stellen het op prijs een en ander persoonlijk toe te lichten of eventuele vragen omtrent deze of andere met de controle verband houdende zaken te beantwoorden.

Hoogachtend,
Ernst & Young Accountants LLP

 J. Schuurkamp-Spijkerboer RA

Inhoudsopgave

Kernpunten uit onze rapportage	4
Uitkomsten jaarrekeningcontrole	7
Kwaliteit beheersorganisatie	23
Rechtmatigheidsbeheer	27

Bijlagen

1. Onafhankelijkheid en controleproces
2. Overzicht controleverschillen
3. Single information, Single audit (SiSa)
4. Investeren Met Gemeenten (IMG)
5. Actualiteiten BBV

Totaal aantal pagina's in dit rapport: 40

Kernpunten uit onze rapportage

Kernpunten uit onze rapportage

De kernpunten uit onze rapportage kunnen als volgt worden samengevat

Uitkomsten jaarrekeningcontrole	Oordeel met beperking getrouwheid	Een verklaring met beperking met betrekking tot de getrouwheid betekent dat de jaarrekening 2015 uitgezonderd de (mogelijke) effecten van de beperking (fouten en/of onzekerheden) is ingericht in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en dat de balans en het overzicht van baten en lasten, alsmede de toelichtingen daarop en de bijlagen met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen uitgezonderd de (mogelijke) effecten van de beperking (fouten en/of onzekerheden) een getrouwe weergave zijn van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2015 als van de activa en passiva per 31 december 2015 van de gemeente.
	Oordeel met beperking rechtmatigheid	Een verklaring met beperking met betrekking tot de rechtmatigheid betekent dat de in de jaarrekening 2015 verantwoorde baten, lasten en balansmutaties uitgezonderd de (mogelijke) effecten van de beperking (fouten en/of onzekerheden) in overeenstemming zijn met de door de gemeenteraad vastgestelde begroting en met de relevante wet- en regelgeving, waaronder gemeentelijke verordeningen.
	Geen bevindingen ten aanzien van de SiSa-bijlage	Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening opgenomen specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de <i>Nota verwachtingen accountantscontrole 2015</i> . Op grond van ons onderzoek hebben wij bij uw specifieke uitkeringen geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden.
	Geen bevindingen ten aanzien van de IMG-bijlage	Wij hebben de in de IMG-bijlage van de jaarrekening opgenomen specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de "Nota verwachtingen accountantscontrole 2015". Op grond van ons onderzoek hebben wij bij uw specifieke uitkeringen geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd die de voor IMG geldende rapporteringstolerantie overschrijden.
	Geen bevindingen ten aanzien van verantwoording WNT	Wij hebben de in de jaarrekening opgenomen verantwoording uit hoofde van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) gecontroleerd met inachtneming van de "Beleidsregels toepassing WNT 2015". Op basis van onze controle, waaraan het door het ministerie van BZK opgestelde Controleprotocol WNT ten grondslag ligt, hebben wij geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd.

Kernpunten uit onze rapportage

De kernpunten uit onze rapportage kunnen als volgt worden samengevat

Overige informatie	Decentralisaties	De gemeente heeft het inrichten van de bedrijfsvoering (inclusief interne controlemaatregelen) voor de (nieuwe en gewijzigde) taken in het sociale domein voortvarend opgepakt en de inrichting van processen uitgewerkt, waardoor de gemeente (voor de zaken waar zij zelf regie op heeft) inzicht heeft in voortgang, bestedingen (financieel) en eventuele risico's. De afhankelijkheid van ketenpartners (zoals zorgaanbieders, SVB et cetera) heeft gezorgd voor een lange doorlooptijd om te komen tot afrekeningen van de geleverde zorg in 2015, waarbij een deel nog niet ontvangen is en ook onzekerheden geconstateerd zijn die meewegen in het oordeel bij de jaarrekening 2015.
	Automatisering en IT	Hoewel onze controle niet primair gericht was op het doen van een uitspraak omtrent de continuïteit en betrouwbaarheid van (delen van) de geautomatiseerde gegevensverwerking en wij hebben daartoe ook geen opdracht van het management ontvangen, hebben wij geen tekortkomingen in de continuïteit en betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking geconstateerd.

**Uitkomsten
jaarrekeningcontrole**

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van het resultaat 2015

Nadelig resultaat nader besproken

Het gerealiseerd resultaat (voor bestemming) 2015 volgend uit het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening bedraagt € 3.312.000 nadelig ten opzichte van een na wijziging begroot voordelig saldo van € 1.074.000. Om dit voordelig saldo te realiseren, waren per saldo toevoegingen aan de reserves ter hoogte van € 3.482.000 begroot. Een saldo van toevoegingen aan de reserves ter hoogte van € 1.451.000 is gerealiseerd.

Het resultaat over 2015 ten opzichte van de gewijzigde begroting kan als volgt worden weergegeven:

Bedragen x € 1.000	Gewijzigde begroting	Realisatie 2015	Afwijking
	€	€	€
Totale lasten	-/- 278.558	-/- 286.023	-/- 7.465
Totale baten	283.113	284.163	1.050
Totaal saldo van baten en lasten	4.555	-/- 1.861	-/- 6.415
Mutaties in reserves	-/- 3.481	-/-1.451	2.030
Gerealiseerd resultaat	1.074	-/- 3.312	4.385

Kwaliteit van het resultaat

Het gerealiseerd saldo van baten en lasten (resultaat voor bestemming) bedraagt € 1,9 miljoen nadelig en wijkt daarmee € 6,4 miljoen nadelig af van de begroting na wijziging 2015, die is vastgesteld door de gemeenteraad.

In de toelichting op het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening analyseert de gemeente het ontstaan van dit resultaat op een adequate wijze, door daarbij onderscheid te maken naar verschillen die ontstaan uit hoofde van structurele en incidentele posten en activiteiten. Ook wordt per programma inzicht gegeven in hoeverre het saldo van baten en lasten, alsmede het resultaat worden beïnvloed door incidentele baten en lasten.

Uw begrotingsbeheer op orde

De verschillen tussen de realisatie over 2015 en de gewijzigde begroting zijn afdoende toegelicht in de jaarstukken 2015 van de gemeente, bestaande uit het jaarverslag en de jaarrekening.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

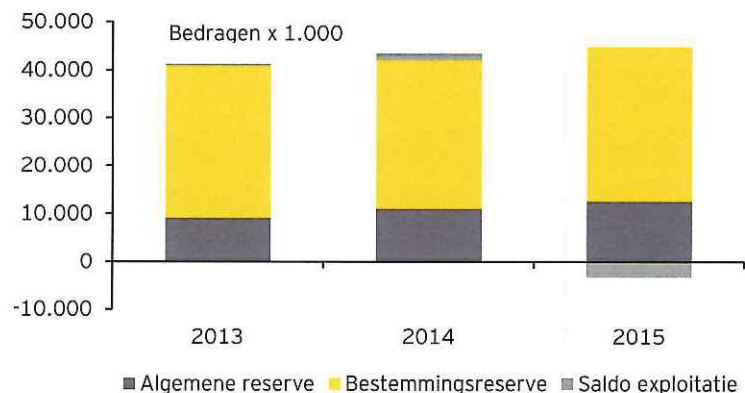
Onze analyse van de financiële positie

Analyse van de financiële positie

De financiële positie van de gemeente is goed te noemen. In 2015 is echter een negatief resultaat gerealiseerd, waarin het effect van afwaardering (circa € 10 miljoen) van het Warmtenet project is meegenomen.

Eigen vermogen neemt af

Het eigen vermogen, inclusief het gerealiseerde resultaat, bedraagt per jaareinde 2015 volgens de jaarrekening € 41,5 miljoen (ultimo 2014 € 43,3 miljoen) en heeft zich vanaf 2013 als volgt ontwikkeld:

Van de totale reserves ter hoogte van € 41,5 miljoen is € 12,6 miljoen opgenomen als algemene vrije reserve. Het saldo van deze reserve is ten opzichte van 2015 gestegen met € 1,6 miljoen.

Per saldo is gedurende 2015 € 1,4 miljoen toegevoegd aan de reserves. Deze toevoeging (ten laste van het resultaat) vormt samen met het totaal saldo van baten en lasten (€ 1,9 miljoen nadelig) het gerealiseerde resultaat van € 3,3 miljoen nadelig.

Financiële kengetallen

Op 15 mei 2015 is een besluit tot wijziging van het BBV vastgesteld. Dit in verband met het opnemen van financiële kengetallen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Als gevolg van dit wijzigingsbesluit, dient de gemeente met ingang van de Begroting 2016 een aantal verplichte ratio's te vermelden en een afzonderlijke toelichting per kengetal op te nemen. Deze ratio's zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Relevante financiële kengetallen			
Ratio	2014 realisatie	2015 Begroting	2015 realisatie
Netto schuldquote	281%	247%	260%
Netto schuldquote gecorr.	93%	79%	86%
Solvabiliteitsratio	5%	5%	5,2%
Grondexploitatie	31%	28%	31%
Structurele exploitatieruimte	0%	0%	0%
Belastingcapaciteit	99%	97%	98%

Een afzonderlijk kengetal zegt nog weinig over hoe de financiële positie moet worden beoordeeld. De kengetallen zullen altijd in samenhang moeten worden gezien, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld geven van de financiële positie van de gemeente.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Ratio's

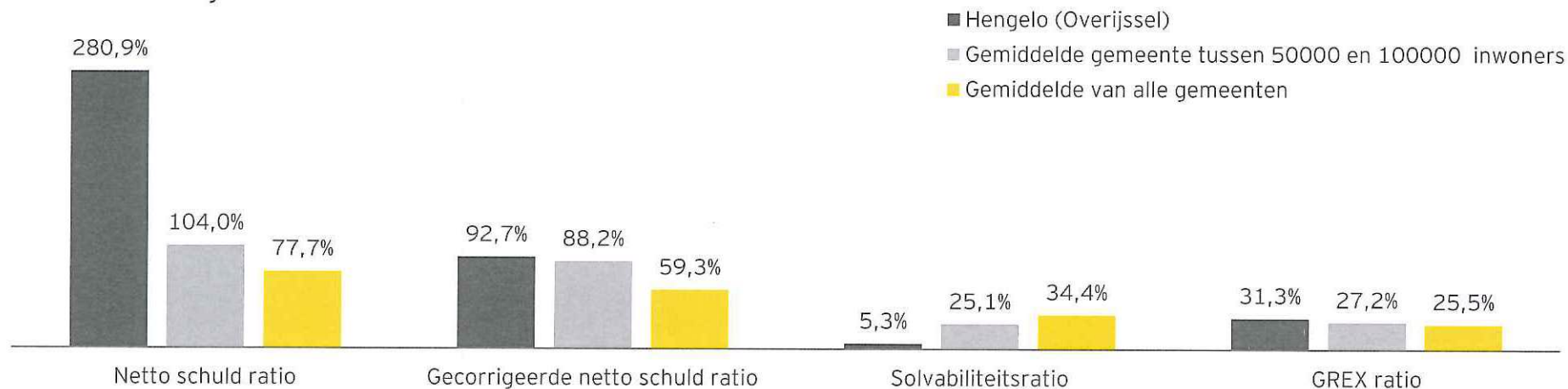
Algemeen

Onderstaande figuur geeft inzicht in de financiële ratio's op basis van de jaarrekening 2014, inclusief een vergelijking met het gemiddelde van de benchmark gemeenten en alle gemeenten van Nederland.

Netto schuld/gecorrigeerde schuld ratio (ratio's o.b.v. 2014)

De netto schuld ratio laat zien wat de verhouding is tussen de netto schuld (schulden minus monetaire activa) en de totale baten. De ratio van gemeente Hengelo ligt met 281% hoger dan de benchmark gemeenten (104%), wat betekent dat afgezet tegen de totale baten, gemeente Hengelo ten opzichte van vergelijkbare gemeenten een hogere schuld heeft. Dit betreffen de leningen welke te maken hebben met de verstrekte leningen die in het verleden aan plaatselijke woningcorporatie zijn verstrekt. Rekening houdend met de verstrekte leningen (aan woningcorporatie) bedraagt de "gecorrigeerde schuld ratio" 93%.

Financiële ratio's gemeenten

Solvabiliteits ratio (ratio o.b.v. 2014)

De totale vermogenspositie en het vermogen om vreemd vermogen (schulden) terug te kunnen betalen wordt onder andere tot uitdrukking gebracht door middel van het solvabiliteitspercentage. Dit percentage is bepaald door het eigen vermogen te delen door het balanstotaal. De ratio van gemeente Hengelo zijnde 5% ligt 20 procentpunt lager dan het gemiddelde van de benchmark gemeenten, ofwel de gemeente heeft ultimo 2014 minder schulden (ten opzichte van het balanstotaal) dan vergelijkbare gemeenten.

Grondexploitatie ratio (ratio o.b.v. 2014)

De grondexploitatie ratio toont de verhouding tussen de boekwaarde van de in exploitatie genomen bouwgrond (IEGG) en de niet in exploitatiegenomen bouwgrond (NIEGG) in relatie tot de totale baten. De ratio laat zien dat gemeente Hengelo met 31% boven de benchmark van 27% ligt.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Ons oordeel bij uw jaarrekening

Controleverklaring met beperking bij de jaarrekening 2015

Wij hebben ongecorrigeerde controleverschillen of herrubriceringen geconstateerd (onzekerheden en fouten) die in totaliteit materieel zijn voor het inzicht van de jaarrekening. Op grond hiervan is een verklaring met beperking verstrekt (getrouwheid en rechtmatigheid) bij de jaarrekening 2015 van de gemeente Hengelo. Dit onder voorwaarde dat de gemeenteraad de gecontroleerde jaarrekening 2015 ongewijzigd vaststelt en haar besluit notuleert.

Single information, Single audit (SiSa)

Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de "Nota verwachtingen accountantscontrole 2015". De hierbij geconstateerde fouten en onzekerheden dienen op grond van het Bado in het verslag van bevindingen te worden opgenomen indien de navolgende rapporteringstolerantie per specifieke uitkering wordt overschreden:

- ▶ € 12.500 indien omvangbasis kleiner dan of gelijk aan € 125.000 is;
- ▶ 10% indien de omvangbasis groter dan € 125.000 en kleiner dan of gelijk aan € 1.000.000 is;
- ▶ € 125.000 indien de omvangbasis groter dan € 1.000.000 is.

Geen fouten en/of onzekerheden in de SiSa-bijlage

Op grond van ons onderzoek hebben wij bij de specifieke uitkeringen geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden.

De SiSa-bijlage dient door de gemeente samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli aanstaande elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd.

Door middel van een voorgeschreven tabel dienen wij te rapporteren over onze bevindingen ten aanzien van de in de jaarrekening opgenomen SiSa-bijlage. In bijlage 3 bij dit rapport zijn deze bevindingen in de voorgeschreven tabel opgenomen. U kunt deze tabel hanteren ten behoeve van verzending naar het CBS.

Investeren Met Gemeenten (IMG)

Geen fouten en/of onzekerheden in de IMG-bijlage

Op grond van ons onderzoek hebben wij bij de specifieke uitkeringen geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd die de voor IMG geldende rapporteringstolerantie overschrijden.

Door middel van een voorgeschreven tabel dienen wij te rapporteren over onze bevindingen ten aanzien van de in de jaarrekening opgenomen IMG-bijlage. In bijlage 4 bij dit rapport zijn deze bevindingen in de voorgeschreven tabel opgenomen.

Wet normering topinkomens (WNT)

Op basis van deze wet is de bezoldiging van topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector wettelijk gemaximeerd.

Voor de bezoldiging van topfunctionarissen geldt naast de maximering een publicatieverplichting in de jaarrekening. Dit geldt eveneens voor bezoldiging van niet-topfunctionarissen, indien zij de maximale bedragen van topfunctionarissen overschrijden.

In het kader van de jaarrekening 2015 heeft u een analyse uitgevoerd van de topfunctionarissen binnen uw organisatie. Tevens heeft u vastgesteld of er functionarissen zijn die een hogere bezoldiging dan de gestelde maxima kennen. Deze informatie heeft u opgenomen in de toelichting op de jaarrekening.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Rechtmatigheid

< vervolg van vorige pagina >

Wij hebben de in de jaarrekening opgenomen verantwoording uit hoofde van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) gecontroleerd met inachtneming van de Beleidsregels toepassing WNT 2015. Op basis van onze controle, waaraan het door het ministerie van BZK opgestelde Controleprotocol WNT ten grondslag ligt, hebben wij vastgesteld dat de WNT in 2015 is nageleefd en dat de toelichting hierover in de jaarrekening geen fouten en/of onzekerheden bevat.

Overigens is geconstateerd dat in de WNT-verantwoording 2014 fouten zijn gemaakt, doordat in 2014 een verkeerde definitie is gehanteerd bij het bepalen van de omvang van de beloningen en de belastbare onkostenvergoedingen. Hierdoor is de bezoldiging te hoog weergegeven. Dit is echter niet van invloed op de mate van naleving van de WNT (bezoldigingsbedragen blijven binnen de relevante normen en kaders van de wet en het uitvoeringsbesluit). In de WNT-toelichting 2015 zijn de vergelijkende cijfers op dit onderdeel aangepast.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Jaarverslag, grondslagen en schattingen

Jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening

Voor zover wij dat kunnen beoordelen, hebben wij geconcludeerd dat het jaarverslag 2015 verenigbaar is met de jaarrekening.

Aanvaardbaarheid van de grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Naar onze mening zijn de door het college van burgemeester en wethouders gekozen waarderingsgrondslagen aanvaardbaar en consistent toegepast met betrekking tot de significante jaarrekeningposten en bijzondere transacties. Dit geldt tevens voor het tijdstip waarop die transacties hebben plaatsgevonden, de periode waarin zij zijn verantwoord en de desbetreffende toelichtingen in de jaarrekening.

Schattingen van voldoende niveau

Het college is verantwoordelijk voor het maken van schattingen bij het opmaken van de jaarrekening. Zij is van mening dat de significante veronderstellingen die zijn gehanteerd bij het maken van schattingen ten aanzien van de verantwoording en waardering van activa en passiva redelijk zijn. Wij hebben hieronder de gevoeligheid van jaarrekeningposten opgenomen, dat wil zeggen, in welke mate liggen schattingen ten grondslag aan balansposten; hoe hoger de mate van schatting, hoe gevoeliger een post is voor afwijkingen (schatting versus realisatie).

Sensitiviteit schattingen hoog, door onzekere (externe) omstandigheden

Sensitiviteit schattingen is gemiddeld

Sensitiviteit schattingen ligt laag

Belangrijke schattingen	Mate van schatting	Toelichting
Waardering grond en gebouwen, inclusief afschrijvingen		Het college is van mening dat er geen bijzondere waardeverminderingen dienen te worden doorgevoerd met betrekking tot vaste activa die in de balans zijn opgenomen. Wij kunnen ons vinden in de huidige balanswaardering van activa.
Waardering van uw deelnemingen en langlopende uitzettingen		Waardering geschiedt tegen de oorspronkelijke verkrijgingsprijs. Zonodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid op de boekwaarde in mindering gebracht. Wij kunnen ons vinden in de wijze waarop dit bepaald is.
Waardering van de bouwgrondexploitaties en de niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG)		Voor verlieslatende grondexploitaties is een voorziening getroffen of afwaardering verwerkt voor het per balansdatum verwachte verlies. De uitgangspunten die worden gehanteerd zijn naar onze mening plausibel, desondanks blijven risico's aanwezig en is blijvende monitoring noodzakelijk.
Waardering van de debiteuren		Indien noodzakelijk heeft een afwaardering van openstaande vorderingen plaatsgevonden. Wij kunnen ons vinden in de wijze waarop dit bepaald is.
Beoordeling toereikendheid van uw voorzieningen/overlopende passiva (verplichtingen sociaal domein)		Schattingselementen in voorzieningen en overlopende passiva zijn gemiddeld.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Overige aspecten jaarstukken

Financiering

In 2015 heeft uw gemeente een drietal nieuwe langlopende leningen afgesloten. De gemeente heeft in het verleden ervoor gekozen om langlopende geldleningen aan te gaan. De gemiddelde rente die wordt betaald bedraagt 1,23% en ligt daarmee fors beneden de huidige marktrente. Voor een nadere beschouwing ten aanzien van uw financieringspositie verwijzen wij u naar de paragraaf Financiering van de jaarrekening 2015.

Vanaf 2014 dient in de toelichting op de balans ten aanzien van schatkistbankieren het volgende te worden vermeld:

- ▶ het drempelbedrag voor het begrotingsjaar waarover verantwoording afgelegd wordt;
- ▶ voor ieder kwartaal van het jaar dient het bedrag aan middelen toegelicht te worden dat "buiten de schatkist" is gehouden.

Wij hebben vastgesteld dat bovenstaande adequaat is toegelicht in de jaarrekening.

Tot slot hebben wij vastgesteld dat het kasgeldlimiet en de renterisiconorm gedurende het boekjaar niet zijn overschreden.

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

In het jaarverslag is onder andere de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing opgenomen, welke informatie bevat over de weerstandscapaciteit, de risico's en het beleid dat hieromtrent gedurende 2015 is gevoerd.

De totaal beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt € 33,8 miljoen en is voldoende om de risico's ad € 26,5 miljoen af te dekken. De (netto) ratio weerstandsvermogen komt uit op 1,3 en is daarmee als zijnde voldoende te classificeren (2014: 1,2). Deze stijging ten opzichte van het voorgaande jaar is het gevolg van een kleine stijging van de beschikbare reserves en een daling in benodigde weerstandscapaciteit.

De risico's ten aanzien van de grondexploitaties zijn, mede door de extra voorzieningen welke zijn gevormd voor gebeurtenissen met zekere gevolgen, nagenoeg stabiel gebleven. Ten aanzien van Warmtenet is een correctie van de waardering in de jaarrekening 2015 verantwoord (circa € 10 miljoen).

Het weerstandsvermogen voor het jaar 2015 valt met een score van 1,3 binnen de marge van de streefwaarden van de Nota "Scherper aan de wind". Zonder de werking van interne beheersmaatregelen, bijvoorbeeld bezittingen niet meer verzekeren, daalt de ratio naar 0,7.

Verbonden partijen

De paragraaf verbonden partijen in het jaarverslag 2015 voldoet aan de voorschriften van het artikel 15 lid 2 van het BBV. We constateren dat niet conform artikel 15 lid 1 wordt ingegaan op de visie (in realisatie tot doelstelling) en op de beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen. Wij adviseren dit mee te nemen in verantwoording over verbonden partijen en eventueel ook te verwijzen naar relevante documenten, waarin visie en beleidsvoornemens zijn opgenomen. Ook het opnemen van de cijfers 2015 van verbonden partijen is een voorwaarde. Hier is door de gemeente echter niet volledig aan voldaan, aangezien nog niet alle verbonden partijen (gecontroleerde) cijfers 2015 beschikbaar hebben.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Inleiding

Deze paragraaf geeft een uiteenzetting van de werkzaamheden en bevindingen ten aanzien van de belangrijke aandachtsgebieden in de controle die nog niet eerder in dit verslag zijn toegelicht.

Decentralisaties

Gemeente Hengelo werkt voor de taken in het sociale domein op verschillende terreinen samen met andere gemeenten en ketenpartners. Voor de (nieuwe) WMO taken en de jeugdzorg in de regio Twente (Samen14). Ter voorbereiding op de invoering, en gedurende 2015 tot en met heden, is veel energie gestoken in het zorgen voor de continuïteit van zorgverlening, het inrichten of aanpassen van werkprocessen, het opstellen van beleid en het maken van afspraken met relevante ketenpartners en het komen tot een afrekening van de zorgkosten over 2015.

De gemeente heeft het inrichten van de bedrijfsvoering (inclusief interne controlemaatregelen) voortvarend opgepakt. Zo is in kaart gebracht welke geldstromen, producten (zorgverlening), afgesloten contracten voor inkoop van zorg, invulling van beleid (normenkader) en welke wijze van afrekening over geleverde zorg plaatsvindt.

Interne controle

Op basis van deze kennis is een intern controleplan opgesteld waarmee de gemeente intern toetst of de taken verricht worden in overeenstemming met beleid (zoals verordening jeugdhulp en maatschappelijke ondersteuning Hengelo) en wet- en regelgeving (zoals de Jeugdwet en de WMO). Om zekerheid te verkrijgen over de juiste en rechtmatige uitvoering van taken die buiten de gemeente verricht worden (bijvoorbeeld door zorgaanbieders of andere ketenpartners) heeft de gemeente afspraken gemaakt over de verantwoording van geleverde zorg (deze wordt getoetst conform het Twents óf IZA protocol).

Afhankelijkheid van derden

Voor 2016 is tijdige aanlevering door de ketenpartners aan de gemeente een aandachtspunt voor het gemeentelijke jaarrekeningproces.

Over onder andere de volgende zaken is informatie door de gemeente ontvangen in kader van de jaarrekening 2015:

- Verantwoording inzake benutting (en betaling) trekkingsrecht PGB (te ontvangen van de SVB).
- Verantwoording door zorgaanbieder (per zorgaanbieder) over geleverde zorg (opgesteld en getoetst conform Twents protocol of IZA protocol; controleverklaring wordt derhalve afgegeven bij de totale verantwoording op instellingsniveau); niet alles is ontvangen.
- Verantwoording inclusief controleverklaring (assurance-rapport) inzake geïnde bijdragen door het CAK.

Verwerking in jaarrekening

In de jaarrekening zijn diverse posten en geldstromen inzake de gedecentraliseerde taken binnen het sociaal domein verantwoord. De totale lasten in de jaarrekening bedragen € 30,6 miljoen en zijn in te delen in de volgende stromen:

▶ Verantwoording door instellingen WMO (ZiN)	€ 5,5 miljoen
▶ Verantwoording door instellingen Jeugd (ZiN)	€ 16,6 miljoen
▶ Persoonsgebonden budgetten (WMO en Jeugd)	€ 4,9 miljoen *
* exclusief PGB's WMO Huishoudelijke Hulp ad € 0,8 miljoen	
▶ Overige subsidies	€ 3,4 miljoen

Samen met de aan producten toegerekende bedrijfsvoeringskosten, bedragen de totale lasten € 33,6 miljoen. Deze kosten worden gedekt vanuit de binnen het sociaal deelfonds beschikbare middelen ad € 34,5 miljoen.

Het college stelt bij vaststelling van de jaarrekening 2015 voor het overschot ad € 0,9 miljoen toe te voegen aan de bestemmingsreserve Sociaal domein.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Deze posten en stromen zijn opgenomen in de concept jaarrekening op basis van diverse interne analyses, waaronder:

- ▶ budgetten versus facturatie en controle van de facturen;
- ▶ bestandversvergelijkingen (eigen cliëntregistratie versus productie-opgaven van zorgaanbieders); en
- ▶ interne controle (recht, hoogte en duur).

Daarmee heeft de gemeente een zo nauwkeurig mogelijke verantwoording opgesteld. Deze kan overigens nog bijstelling in 2016 behoeven ingeval de nog te ontvangen informatie voor afrekening over 2015 afwijking ten opzichte van de inschatting laat zien, eventuele verschillen worden verwerkt in 2016.

Voor het verkrijgen van zekerheid over adequate prestatielevering door de zorgaanbieders over het jaar 2015 is de gemeente in grote mate afhankelijk geweest van de zekerheid middels de verantwoordingen van de zorgaanbieders aan de gemeente. Hierdoor zijn lasten waarvoor geen verantwoording (of een verantwoording met niet goedkeurende verklaring) van zorgaanbieders is ontvangen op het aspect getrouwheid als onzeker aan te merken. Omdat getrouwheidsbevindingen (ongesaldeerd) meewegen in het rechtmatigheidsoordeel zijn deze onzekerheden ook meegenomen in de evaluatie van het rechtmatigheidsoordeel. Dit zijn onzekerheden die door de gemeente niet redelijkerwijs te voorkomen zijn geweest gegeven de (landelijke) problematiek waar de gemeente mee te maken heeft. Het totaal aan onzekerheden overschrijdt de van toepassing zijnde goedkeuringstolerantie wat leidt tot een verklaring met beperking.

In totaal zijn de onzekerheden (WMO/Jeugd) als volgt samen te vatten:

Toelichting geconstateerde onzekerheden	omvang geconstateerde onzekerheden	Getrouwheid	Rechtmatigheid
Ontbrekende/ontoereikende verantwoordingsinformatie van zorgaanbieders Jeugd	€ 8.708.500	€ 8.708.500	€ 8.708.500
Ontbrekende/ontoereikende verantwoordingsinformatie van zorgaanbieders WMO	€ 1.668.725	€ 1.668.725	€ 1.668.725
Onzekerheden Persoonsgebonden budgetten via SVB	€ 5.687.500	€ 5.687.500	€ 5.687.500
Totaal	€ 16.064.725	€ 16.064.725	€ 16.064.725

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Persoonsgebonden budgetten Jeugd/WMO

Gebruik maken van controleverklaring SVB

Ten aanzien van de PGB's voor jeugdzorg en WMO geldt dat de gemeente Hengelo de PGB's toekent. De SVB treedt op als service organisatie voor uw gemeente voor de behandeling en verwerking van deze PGB's.

Wij merken hierbij het volgende op:

- ▶ Inherent aan de systematiek van de PGB verstrekking is, dat de budgethouder de levering van de prestatie controleert en bevestigt. De veronderstelling hierbij is dat de PGB budgethouder alleen facturen indient voor de zorg die hij daadwerkelijk heeft ontvangen. Voor 2015 was de verplichte formele autorisatie van de facturen door de budgethouder nog niet geregeld. Dit betekent dat niet met zekerheid kan worden vastgesteld dat de prestaties daadwerkelijk zijn geleverd.
- ▶ De auditdienst SVB heeft de in 2015 gedane uitgaven gecontroleerd (kasbasis). De controle op de uitgaven in 2016 die betrekking hebben op 2015 (relevant vanwege baten en lastenstelsel bij gemeenten) is onderdeel van de accountantscontrole 2016 bij de SVB en heeft derhalve nog niet plaatsgevonden.
- ▶ Tot slot is er op dit moment onvoldoende controle informatie beschikbaar om de bevindingen van de SVB door te vertalen naar een individuele gemeente.

Dit betekent dat de verklaring van de SVB onvoldoende zekerheid geeft over de PGB lasten van uw gemeente. Wij hebben dan ook het volledige bedrag aan PGB middelen als onzekerheid opgenomen in ons overzicht van controleverschillen.

Op dit moment heeft de gemeente de totaal beschikte PGB's, rekening houdend met de onderuitputting, als last verwerkt (circa € 5,7 miljoen).

Dit bedrag is meegenomen in ons totaal overzicht van fouten en onzekerheden.

Inhoud controleverklaring SVB

De controleverklaring van de SVB is op 10 juni 2016 verstrekt. Wij geven u onderstaand op hoofdlijn inzicht in de uitkomsten bij de SVB. Hierbij valt op te merken dat dit geen volledig beeld geeft vanuit het perspectief van uw gemeente, maar slechts kan worden gezien als een indicatie van het landelijke beeld. Ook heeft hierbij geen controle op de prestatielevering plaatsgevonden, waardoor dit een onzekerheid geeft voor de verantwoorde PGB middelen in de jaarrekening 2015 van uw gemeente.

<u>Controleverklaring SVB inzake WMO</u>	Totale fouten/onzekerheden
Rechtmatigheid	14,46%
Getrouwheid	4,46%
	Afkeurend oordeel
<u>Controleverklaring SVB inzake Jeugdzorg</u>	Totale fouten/onzekerheden
Rechtmatigheid	39,41%
Getrouwheid	17,58%
	Afkeurend oordeel

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Eigen bijdrage op grond van de WMO

Een aanvrager van een voorziening hulp in de huishouding, zorg in natura of een financiële tegemoetkoming (persoonsgebonden budget) is op grond van de WMO een bijdrage verschuldigd. De wetgever heeft bepaald dat de berekening, oplegging en incasso van deze eigen bijdrage wordt uitgevoerd door het CAK. De informatie van het CAK (om privacy redenen beperkt) is ontoereikend om als gemeente de juistheid op persoonsniveau en volledigheid van de eigen bijdragen als geheel te kunnen vaststellen. Door de systematiek te kiezen van het vaststellen van de eigen bijdragen door het CAK, heeft de wetgever in feite bepaald, dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de eigen bijdragen op grond van de WMO geen gemeentelijke verantwoordelijkheid is.

Dit betekent dat door de gemeenten geen zekerheden omtrent omvang en hoogte van de eigen bijdragen kunnen worden verkregen.

Gemeente Hengelo heeft deze onzekerheid in de jaarrekening 2015 toegelicht.

Status implementatie Vennootschapsbelasting

Met ingang van 1 januari 2016 zijn publiekrechtelijke rechtspersonen belastingplichtig in het kader van de Vennootschapsbelasting ("Vpb") voor zover zij een onderneming drijven. Te denken valt bijvoorbeeld aan de verhuur van vastgoed en exploitatie van parkeerplaatsen.

De gemeente Hengelo heeft in aanloop naar de invoering geanalyseerd wat de impact ervan is op de gemeente en haar jaarrekening 2016 en verder. De gemeente treft voorbereidingen voor het opstellen van de openingsbalans en heeft de voorbereidingen in de organisatie reeds getroffen (bijvoorbeeld in kaart brengen en aanpassing in administratie/labeling), zodat de juiste toepassing van deze voor gemeente nieuwe wetgeving ook in de reguliere processen gewaarborgd wordt.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Waardering grondexploitaties

De waardering van de grondexploitaties hebben wij in onze controle bij gemeenten als een belangrijk aandachtspunt in onze controleaanpak aangemerkt, dit vanwege de mate van schattingonzekerheid (en daarmee mogelijke afwijkingen hierop in de toekomst) in deze jaarrekeningpost.

Wij hebben het proces rondom de totstandkoming van de waardering op haar effectieve werking getest. Wij achten de waardering aanvaardbaar en vinden de veronderstellingen plausibel. De post voorraad is als volgt te specificeren:

Bedragen x € 1.000	31 december 2015	31 december 2014
	€	€
Grond- en hulpstoffen:		
Niet in exploitatie genomen gronden	10.000	8.208
Overige grond- en hulpstoffen	9.843	13.036
Onderhanden werk	73.092	70.679
Gereed product en handelsgoederen	66	72
Totaal	93.001	91.995

Zoals uit het voorgaand overzicht blijkt, zijn de grondexploitaties nader onder te verdelen naar overige grond- en hulpstoffen, nog niet in exploitatie genomen bouwgronden en het zogenaamde onderhanden werk. Deze onderverdeling is afhankelijk van de formele status van de grondexploitatie:

- ▶ De gronden waar de raad geen stellig voornemen heeft deze te ontwikkelen, dienen geclassificeerd te worden als overige grond en hulpstoffen.
- ▶ Er is sprake van onderhanden werk op het moment dat er een vastgesteld exploitatieplan aanwezig is, waarbij de bestemming van de gronden definitief is vastgelegd.
- ▶ Als er nog geen vastgesteld exploitatieplan is, maar de raad heeft wel het stellige voornemen de gronden op afzienbare termijn te ontwikkelen, dan dienen de betreffende gronden te worden gepresenteerd als bouwgronden die nog niet in exploitatie zijn genomen. Hierbij is er dus nog geen zekerheid over de wijze waarop de bouwgrond in eigendom van de gemeente geëxploiteerd gaat worden.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Op de volgende sheet vindt u een visuele risicobeoordeling van de belangrijkste grondexploitatieprojecten van gemeente Hengelo. Dit betreft in exploitatie genomen projecten.

Grondexploitatiewaardering	Ons oordeel over het risico-profiel van de grondexploitatie			
	Hoog	Midden	Laag	Toelichting
<u>Niet in exploitatie genomen</u>				
Verspreide gronden binnen de bebouwde kom				1
Verspreide gronden buiten de bebouwde kom				1
Schalmeden				1
Verspreide gronden Hart van Zuid				1
<u>In exploitatie genomen</u>				
Landmanserve				
Broek Noord				1
Broek Oost				1
Veldwijk Noord				1
Dalmeden				1
Hart van Zuid				1,3
Lange Wemen				
Gezondheidspark				1
Oosterveld				1
Westermaat Campus				1
De Veldkamp				1
RBT				1

Toelichting belangrijkste grondexploitatieprojecten:

1. Fasering verkoop en realisatie grondprijzen belangrijkste risico (ingegeven door hogere boekwaarde).

2. Oplevering in 2015 danwel project nagenoeg afgerond.

3. Project grotendeels gesubsidieerd of in opdracht van derden.

De gemeente heeft risico's die vanwege de aard/omvang van een project (bijvoorbeeld grote, langdurige projecten) beoordeeld en maatregelen getroffen, bijvoorbeeld door het treffen van een voorziening voor verwachte tekorten.

Wij vestigen de aandacht op de waardering van de grondexploitaties in relatie tot de uitfasering die in de herzieningen is opgenomen en de resterende lange doorlooptijd van een aantal (deel)projecten. Tot en met 2025 (woningbouw) en 2030 (bedrijventerreinen) worden de uitgangspunten van de gemeente Hengelo onderbouwd door middel van actuele externe prognoses. Na het jaar 2025, respectievelijk 2030 zijn er geen/ minder actuele prognoses beschikbaar, waardoor de gehanteerde uitgangspunten vanaf dat moment onzeker zijn. Deze situatie doet geen afbreuk aan ons oordeel.

Regionaal Bedrijventerrein Twente (RBT)

In het plan van aanpak van de Commissie van Wijzen wordt het XL Businesspark benoemd als één van de toplocaties in de regio. Naar mening van de Commissie dient deze toplocatie aantrekkelijk en concurrerend aan de markt te worden aangeboden. Tevens hoort een heldere governance met bijbehorend gezond businessmodel bij een toplocatie. Wij hebben begrepen dat om deze doelstelling te bereiken, verschillende scenario's worden overwogen. Eén van deze scenario's is de overname van het belang van de deelnemende gemeenten in RBT door de provincie of vice versa. Wij hebben begrepen dat gewacht wordt met de actualisatie van de grondexploitatie (voor de jaarrekening 2015) totdat hier overeenstemming over is bereikt.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Regionaal Bedrijventerrein Twente (RBT) (vervolg)

Ten behoeve van de voorziening XL Park (RBT) in de jaarrekening 2015 is de gemeente Hengelo uitgegaan van de concept grondexploitatie per 31 december 2015, waarvan het verwachte verlies € 39,0 miljoen bedraagt (ultimo 2014: € 19,4 miljoen). Als gevolg hiervan heeft de gemeente in de jaarrekening 2015 voor haar aandeel (als uitgangspunt de voorgenomen nieuwe verhouding en nieuwe concept-grondexploitatie. De wijziging in eigendomsverhouding heeft (nog) geen doorgang gevonden. Het verschil ad € 3,5 miljoen (23% versus 13,9% maal het aandeel in het verwachte verlies ad € 39 miljoen, conform de laatst bekende/actuele concept-grondexploitatie) is als feitelijke onjuistheid aan te merken. Verder heeft de regio te maken met (over)capaciteitsvraagstukken en eisen aan (het mogen) ontwikkelen (zoals de ladder duurzame verstedelijking). Het verwachte resultaat omvat daardoor nog significante onzekerheden, die als 'pm' onzekerheid worden meegenomen in totaalevaluatie van de uitkomsten en oordeel bij de jaarrekening.

Bedrijventerreinen herziening regio Twente

Vanwege een overaanbod in programmering op regioniveau (met name in zachte planaanbod) zullen in komende periode regionaal nadere keuzes worden gemaakt om de (verdere) programmering en ontwikkeling van bedrijventerreinen (waaronder ook het Regionale Bedrijventerrein Twente, waarin u deelneemt) in de regio om zodoende een duurzame en toekomstbestendige ontwikkeling van bedrijventerreinen in de regio te realiseren. Omdat het proces om te komen tot regionale herzieningen en nadere invulling van afspraken onderhanden is, is nog niet bekend of en zo ja in welke mate dit effect heeft op uw gemeente. De onzekerheid gezien deze regionale opgave is toegelicht in uw jaarstukken.

De onzekerheid in de controle is vanwege vorenstaande situatie niet in een exact bedrag te vatten (zogenoemde "pm" post), omdat dit regionale proces nog onderhanden is en eventuele uitkomsten nog niet bekend zijn.

Omdat wij voor de evaluatie voor ons oordeel onzekerheden moeten kwantificeren, hebben wij voor dat doel op basis van scenario-analyse een waarschijnlijke bandbreedte van onzekerheid voor de gehele regio bepaald, en deze naar rato van bedrijventerrein-plancapaciteit per gemeente berekend. Omdat voor de regio Twente als geheel sprake is van substantiële onzekerheden en er een belangrijke opgave op regioniveau ligt, kan het mogelijke effect (de mogelijke bandbreedte van onzekerheid) voor de individuele gemeenten aanzienlijk zijn. Wij beoordelen de mogelijke gevolgen van deze onzekerheid als materieel, maar niet van diepgaande invloed op de jaarrekening.

Complex Hart van Zuid

Het project Hart van Zuid wordt ontwikkeld in een publiek-private samenwerking (PPS constructie) met een private partij. De gemeente onderzoekt de herijking van de samenwerking. Definitieve uitkomsten en effecten hiervan zijn nog niet bekend.

Op dit moment is volgens de gemeente op basis van de contractuele afspraken die er liggen of op basis van de onderhandelingen nog niet aan te geven wat mogelijk de financiële effecten van de uitkomsten van dit proces zullen zijn. De gemeente heeft de onzekerheid van deze situatie toereikend toegelicht in de jaarrekening. Wij kunnen instemmen met deze verwerkingswijze.

Wij hebben onze controle op grondexploitaties verricht en stemmen in met de waardering (en de daaraan ten grondslag liggende schattingen) die uw college heeft gehanteerd, waarbij opgemerkt wordt dat ten aanzien van uitgifte van bedrijventerreinen (inclusief RBT) een onzekerheid bestaat in prognose van uitgifte. Deze is als "pm"-post meegenomen, zie verder pagina 35 voor overzicht van bevindingen.

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Warmtenet

Op 31 mei 2016 heeft het college ingestemd met het voorstel tot verzelfstandiging van Warmtenet Hengelo in twee B.V. 's, waarbij in het voorstel opgenomen is dat de activa van Warmtenet om niet overdragen worden aan de B.V. 's. Met de (voorgenomen) verzelfstandiging is de classificatie als activa met een maatschappelijke functie (conform de Notitie Vastgoed van de Commissie BBV) niet meer van toepassing. De gemeente heeft in dat geval niet (meer) de intentie om de activa zelf te exploiteren. Wanneer de activa een bedrijfseconomisch karakter krijgen (deze intentie blijkt uit de voorgenomen verzelfstandiging) moeten eventueel duurzame waardevermindering genomen worden. Een duurzame waardevermindering wordt verwacht gezien de voorgenomen verzelfstandiging (met overdracht van de activa om niet). De duurzame waardevermindering is in de jaarrekening 2015 verwerkt door afwaardering van de boekwaarde ad € 10,3 miljoen.

Lening schouwburg Hengelo

Gemeente Hengelo heeft in het verleden een bijdrage in de vorm van een lening u/g gedaan aan de schouwburg in Hengelo waarbij als onderpand recht van hypotheek op de onroerende zaken is verkregen. We kunnen instemmen met de waardering van de lening, aangezien de aflossing (ineens aan einde van de looptijd) gegarandeerd plaatsvindt door middelen vanuit gemeente Hengelo.

Europese aanbestedingen

In het normenkader voor uitvoering van de accountantscontrole is externe wetgeving opgenomen die bepalingen bevat over financiële beheershandelingen voortvloeiend uit de Europese aanbestedingsrichtlijnen. In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado) wordt uitgegaan van de rechtmatige totstandkoming van onder andere lasten en balansmutaties.

Op basis van onze controle hebben wij vastgesteld dat in de jaarrekening 2015 inkooplasten en investeringen zijn verantwoord, waarbij gedurende het aanbestedingsproces ten onrechte de Europese drempelbedragen bij de aanbesteding van opdrachten niet zijn toegepast. Dit leidt over 2015 tot een financiële rechtmatigheidsfout ter grootte van € 3.388.457, (de jaarlast over 2015) die meegewogen wordt in het oordeel.

Kwaliteit beheersorganisatie

Kwaliteit beheersorganisatie

Interne beheersing

Algemeen

Bij de planning en uitvoering van de controle van de jaarrekening 2015 van de gemeente hebben wij de interne beheersmaatregelen, welke onderdeel uitmaken van de administratieve organisatie van uw gemeente, in onze overwegingen betrokken. Wij hebben de opzet, het bestaan en de werking van interne beheersmaatregelen onderzocht voor zover wij dit in het kader van de jaarrekening noodzakelijk achten en niet met het doel om een oordeel over de effectiviteit van de interne beheersing te geven.

Wij hebben er voor gekozen om ten opzichte van vorig jaar meer gegevensgerichte werkzaamheden uit te voeren en minder te steunen op interne beheersingsmaatregelen. Dit is primair ingegeven vanwege aangescherpte vereisten inzake steunen op interne beheersing. Voor onder andere de volgende processen wordt gesteund op de interne beheersing, hetgeen betekent dat wij minder uitgebreide werkzaamheden per jaareinde behoeven te verrichten:

- ▶ Inkoop- en factuurverwerking.
- ▶ Betalingsverkeer.
- ▶ Personeel.
- ▶ Verstrekken sociale uitkeringen.
- ▶ Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO-oud).
- ▶ Subsidieverstrekingen.

Wij hebben geen onderzoek naar de effectiviteit van de interne beheersing verricht, anders dan dat relevant is voor onze jaarrekeningcontrole.

Bevindingen interne beheersing

In onze Managementletter 2015, op 27 november 2015 uitgebracht aan college van burgemeester en wethouders, hebben wij onze bevindingen en aanbevelingen van onze tussentijdse controle 2015 opgenomen.

Wij constateren dat de significante bevindingen adequaat zijn opgevolgd voorafgaand aan de jaarrekeningcontrole.

Kwaliteit beheersorganisatie

Interne beheersing

Frauderisico's

Wij informeren de raad over illegale handelingen waarbij het hoger kader is betrokken en over fraude en illegale handelingen (of deze nu door het hoger kader of door andere werknemers zijn veroorzaakt) die een onjuistheid van materieel belang in de jaarrekening tot gevolg hebben. Wij hebben geen indicaties dat dergelijke situaties zich hebben voorgedaan in 2015.

Onze controle dient zodanig te worden gepland en uitgevoerd dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang als gevolg van fouten of fraude bevat (Standaard 240 De verantwoordelijkheden van de accountant met betrekking tot fraude in het kader van een controle van financiële overzichten). Door de beperkingen die inherent zijn aan een controle, bestaat er een onvermijdbaar risico dat sommige afwijkingen in de financiële overzichten niet zullen worden ontdekt, zelfs wanneer de controle naar behoren is gepland en uitgevoerd overeenkomstig de Standaarden. Onze controlewerkzaamheden omvatten mede de volgens Standaard 240 vereiste werkzaamheden, zoals brainstorming, het verzamelen van informatie met het oog op het vaststellen van en reageren op het risico van fraude en het uitvoeren van bepaalde werkzaamheden gericht op het risico van het doorbreken van interne beheersmaatregelen door het management, met inbegrip van inzage in journaalboekingen, beoordeling van schattingen en evaluatie van zakelijke redenen voor significante ongebruikelijke transacties.

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en ontdekken van fraude berust zowel bij de Raad als bij het college. Het is van belang dat het college, onder toezicht van de Raad, sterk de nadruk legt op het voorkomen van fraude, waardoor de gelegenheden tot het plegen van fraude kunnen afnemen, alsmede op het ontmoedigen daarvan, waardoor personen ervan kunnen worden weerhouden om fraude te plegen omwille van de waarschijnlijkheid dat die wordt ontdekt en bestraft.

Kwaliteit beheersorganisatie

Automatisering en IT

Automatisering

Artikel 2:393 lid 4 Burgerlijk Wetboek vereist dat de accountant in het kader van de controle van de jaarrekening verslag uitbrengt omtrent zijn bevindingen met betrekking tot de continuïteit en betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking.

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole 2015 hebben wij de IT-processen omtrent wijzigingsbeheer, logische toegangsbeveiliging en continuïteitsbeheer in opzet beoordeeld voor de applicaties GWS (uitkeringssysteem) en Oracle Enterprise One (financiële administratie). In de hiernavolgende paragrafen gaan wij nader in op een aantal onderwerpen waarvoor wij uw aandacht willen vragen.

Actuele ontwikkelingen en IT organisatie

Wetgeving meldplicht

Met de digitalisering van data binnen organisaties neemt het belang van cybersecurity steeds meer toe, zo ook voor Gemeente Hengelo. Daarnaast zorgen verandering in wet- en regelgeving ook voor een toenemend belang van het beschermen van digitale (persoons)gegevens. Op 1 januari 2016 is de wet Meldplicht datalekken in werking getreden. Deze wet verruimt de huidige Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) en verplicht organisaties een datalek te melden. Het doel van de wet is de gevolgen van een datalek voor de betrokkenen zoveel mogelijk te beperken en op deze manier een bijdrage te leveren aan het behoud en herstel van vertrouwen in de omgang met persoonsgegevens. Op basis van deze nieuwe wet moet u in het geval van een datalek niet alleen melding maken bij de toezichthouder, het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP), maar ook bij de betrokkene. Het niet naleven van deze regelgeving resulteert in een forse boete.

IT-ontwikkelingen

Per 1 januari 2016 heeft Gemeente Hengelo de applicatie Enterprise One vervangen door Key2Financiën. Daarnaast is gemeente Hengelo van 3 datacenters overgegaan naar 2 datacenters.

Betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking

Wijzigingsbeheer

Wij hebben vernomen dat niet altijd gebruik wordt gemaakt van aanvraag formulieren voor de vastlegging van wijzigingsverzoeken en dat de testwerkzaamheden niet worden vastgelegd. Wij adviseren om de aanvraag, autorisatie, testwerkzaamheden en goedkeuring van wijzigingen en updates op een gestructureerde wijze vast te leggen.

Logische toegangsbeveiliging

De gemeente Hengelo heeft geen zichtbaar en gedocumenteerde periodieke monitoring ingericht op de toegangsrechten binnen de applicaties, waardoor het risico bestaat dat rechten zijn toegekend die uit hoofde van functie te ruim of niet passend zijn. Wel wordt in de praktijk gewerkt met periodieke beoordeling van toegangsrechten. Wij adviseren om de uitvoering van de periodieke controle om de rechten binnen de applicaties te valideren (naast een vastlegging van bevindingen per applicatie) adequaat te documenteren.

Wij hebben vastgesteld dat de wachtwoordinstellingen op netwerkniveau en voor de applicaties niet volledig voldoen aan de "EY leading practice". Hierdoor bestaat een verhoogd risico op misbruik van gebruikers accounts.

Conclusie

Onze controle was niet primair gericht op het doen van een uitspraak omtrent de continuïteit en betrouwbaarheid van (delen van) de geautomatiseerde gegevensverwerking en wij hebben daartoe ook geen opdracht van het management ontvangen.

De jaarrekeningcontrole heeft echter geen tekortkomingen in de continuïteit en betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking aan het licht gebracht.

Rechtmatigheidsbeheer

Rechtmatigheidsbeheer

Onze bevindingen in het kader van rechtmatigheid

Wij hebben bij de controle over 2015 de rechtmatigheid getoetst conform de bepalingen van het Bado en het controleprotocol 2015 van gemeente Hengelo. Bij onze controle hebben wij aandacht gegeven aan de volgende onderwerpen:

- ▶ het rechtmatigheidsbeheer;
- ▶ de naleving van het voorwaarden criterium;
- ▶ de begrotingsrechtmatigheid;
- ▶ de kredieten;
- ▶ mutaties in de reserves;
- ▶ het misbruik-en-oneigenlijk-gebruikcriterium;
- ▶ de niet-financiële beheershandelingen.

Begrotingscriterium

Met de controle op de juiste toepassing van het begrotingscriterium toetsen wij of het budgetrecht van de gemeenteraad is gerespecteerd. Wij beoordelen bij onze controle de overschrijdingen ten opzichte van de begrote lasten per programma. Dit betreffen enkel de lasten omdat hierop een beoordeling en rapportering van de accountant wordt gevraagd vanuit de Kadernota Rechtmatigheid.

De raad autoriseert de begroting (en begrotingswijzigingen) en geeft daarmee toestemming voor de uitvoering van het beleid en de daarvoor benodigde middelen. Het is de verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders om begrotingsafwijkingen tijdig te signaleren en te rapporteren aan de raad. Door een goede inrichting van de planning & controlcyclus zorgt het college er voor dat de begroting en budgetten worden bewaakt en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan de gemeenteraad, zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen.

Indien desondanks budgetten worden overschreden en niet meer gedurende het jaar kunnen worden voorgelegd aan de raad, is strikt genomen sprake van een onrechtmatigheid. Deze overschrijdingen hoeven echter niet in alle gevallen te worden meegewogen in het accountantsoordeel. Voor een juiste oordeelsvorming is van belang in hoeverre de begrotingsoverschrijding past binnen het door de gemeenteraad geformuleerde beleid, deze wordt gecompenseerd door hogere opbrengsten of kostenoverschrijdingen bij openeinderegelingen. Deze overschrijdingen dienen te worden weergegeven in de jaarrekening en kunnen door het vaststellen van de jaarrekening alsnog door de raad worden geautoriseerd.

Wij zijn nagegaan of de financiële beheershandelingen tot stand zijn gekomen binnen de grenzen van de door de raad geautoriseerde begroting. Wij constateren de volgende overschrijdingen op lastenniveau ten opzichte van de gewijzigde begroting:

Lastenoverschrijding programma (x € 1.000)	Begrotingsafwijking	Onrechtmatig, telt niet mee	Onrechtmatig, telt wel mee
Programma 2 totaal € 1,6 miljoen	Hogere lasten passen binnen bestaand beleid of worden gecompenseerd door hogere baten.	x	
Programma 4 totaal € 2 miljoen	Hogere lasten passen binnen bestaand beleid of worden gecompenseerd door hogere baten.	x	
Programma 6 totaal € 9,9 miljoen	Op 31 mei heeft het college ingestemd met het voorstel tot verzelfstandig. Onder voorbehoud van ongewijzigde besluitvorming door de Raad zijn deze lasten als rechtmatig aan te merken (begrotingsrechtmatigheid)	x	

Rechtmatigheidsbeheer

In de toelichting op het overzicht van baten en lasten is door het college een analyse van de overschrijdingen opgenomen. De overschrijdingen zijn toereikend toegelicht en passen binnen het bestaande beleid of worden gecompenseerd door hogere baten binnen het programma. Het college stelt uw gemeenteraad voor genoemde overschrijdingen te autoriseren in het kader van de vaststelling van de jaarrekening 2015. Vooruitlopend hierop zijn wij hiervan reeds uitgegaan bij het vormen van ons oordeel over de (begrotings)rechtmatigheid.

Kredieten

Wij zijn nagegaan of de investeringen tot stand zijn gekomen binnen de grenzen van de door de Raad geautoriseerde kredieten. Wij hebben geen overschrijdingen op investeringsniveau ten opzichte van de gevoteerde kredieten geconstateerd. Voor een uitgebreide analyse wordt verwezen naar bijlage 8.8 van de jaarrekening.

Mutaties reserves

De mutaties in de reserves conform de exploitatierekening kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Bedragen (€ 1.000)/(last)	Begroting na wijziging	Rekening 2015	Afwijking
Dotaties	-/-15.136	-/-22.149	-/-7.013
Onttrekkingen	11.655	20.698	9.043
Per saldo	-/-3.481	-/-1.451	2.030

De totale afwijking van € 2 miljoen heeft voornamelijk betrekking op:

- ▶ Programma Economie, werk en inkomen (€ 45.000): Hogere onttrekking als gevolg van het minder dan geprognosticeerde aantal bijstandsgerechtigden en een lagere gemiddelde prijs per uitkering. Deze post was niet in de begroting 2015 opgenomen, omdat zowel de afwikkeling als het bedrag nog onderwerp van discussie zijn tussen de gemeente Hengelo en gemeente Borne.
- ▶ Programma Welzijn en zorg (€ 502.000): Hogere onttrekking in verband met nieuwe taken zoals begeleiding, maar ook forse bezuinigingen. Daarnaast heeft de gemeente reeds in december 2014 van het ministerie van VWS de beschikking inzake de aanvraag voor de HHT-gelden ontvangen. De toelage is bedoeld om het verlies aan werkgelegenheid als gevolg van de grote bezuiniging op het budget voor HH te verzachten.
- ▶ Programma Sport en cultuur (€ 328.000): Hogere onttrekking vanwege een overschrijding op het groot onderhoud (brandwerende doorvoeringen). De hogere lasten worden overwegend veroorzaakt door hogere dan geraamde diensten en leveranties van derden (€ 142.000), zoals extra uitzendkrachten en inkoopkosten ten behoeve van de horeca.
- ▶ Programma Beheer openbare ruimte en duurzaamheid (€ 298.000) waarin effect afwaardering Warmtenet begrepen is (€ 10,3 miljoen).
- ▶ Programma Financiën (€ 1.375.000): Hogere onttrekking vanwege het afwikkelen van de gemeentefondsuitkeringen over de uitkeringsjaren 2013 tot en met 2015 in het boekjaar 2015. Door de landelijke (neerwaartse) ontwikkeling van de aantallen voor het uitkeringsjaar 2015 werd ruim € 56.000 aan de gemeente uitgekeerd.

Rechtmatigheidsbeheer

Misbruik en oneigenlijk gebruik

In de externe en interne regelgeving zijn diverse bepalingen opgenomen die erop zijn gericht om misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen. De gemeente heeft beheersmaatregelen opgezet die fraudepreventie, handhaving en opsporing, alsmede de actualisatie van wet- en regelgeving en naleving daarvan ten doel hebben. De toets op het misbruik en oneigenlijk gebruik is onder andere neergelegd in interne controleplannen. De uitkomst van deze toets heeft niet geleid tot bevindingen die van invloed zijn op de rechtmatigheid van baten, lasten en balansmutaties.

Niet-financiële beheershandelingen vallen buiten de scope van rechtmatigheidscontrole

Handelingen en beslissingen van niet-financiële aard vallen buiten de scope van de rechtmatigheidscontrole door de accountant. De accountant toetst deze handelingen en beslissingen niet inhoudelijk door gegevensgericht onderzoek. Volstaan wordt in dit kader met het beoordelen van het interne systeem van risicoafwegingen. Binnen dit systeem moeten voorwaarden zijn geschapen om risico's goed te kunnen beoordelen en in de tijd te kunnen volgen.

Wij hebben ons een beeld gevormd over de wijze van totstandkoming van de inventarisatie van de risico's en de getrouwe weergave van de hieruit mogelijk voortvloeiende financiële gevolgen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing van het jaarverslag en hebben hieruit geen afwijkingen geconstateerd die in het kader van de opdracht naar voren gebracht moet worden in deze rapportage.

Bijlagen

Onafhankelijkheid en controleproces

Bijlage 1

Onafhankelijkheid

De onafhankelijkheid van de accountant behoort tot het fundament van zijn beroep. In de maatschappelijke discussie over kwaliteitsverbetering van de controle speelt de onafhankelijkheid van accountants een belangrijke rol. Vanaf 1 januari 2014 is op alle assurance-opdrachten onder Nederlands recht de Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO) van toepassing. Een aantal belangrijke punten uit de ViO die we hieronder hebben opgenomen, betreffen:

- ▶ langdurige betrokkenheid
- ▶ samenloop van dienstverlening
- ▶ geschenken en giften

Een strikte scheiding tussen controle- en adviesdiensten was al van kracht voor OOB's vanaf 1 januari 2013 en kantoorroulatie is verplicht voor financiële jaren van OOB's vanaf 2016. Daarnaast kent de Europese verordening vanaf controlejaar 2016 striktere onafhankelijkheidseisen, maar ook nadere bevestigingen over onafhankelijkheid ter communicatie aan interne toezichthouders.

Op 17 juni 2016 wordt een gewijzigde ViO van kracht vanwege de implementatie van Verordening (EU) nr. 537/2014 van het Europees Parlement en de Raad van 16 april 2014 betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang.

Impact ViO op relatie gemeente Hengelo en EY

Langdurige betrokkenheid

Om alle schijn van afhankelijkheid te vermijden, kunnen de externe accountant en (senior) managers in het team maximaal zeven achtereenvolgende jaren in het team actief zijn. Daarna zullen zij intern roteren. Per 17 juni 2016 moet de externe accountant roteren na een periode van vijf jaar, waarbij verder een afkoelingstermijn van drie jaar geldt. Onze betrokkenheid in jaren laat het volgende beeld zien:

- ▶ drs. J. Schuurkamp - Spijkerboer RA (extern accountant), met ingang van de jaarrekeningcontrole 2014;
- ▶ M.J. Klomps MSc EMA (manager), sinds jaarrekeningcontrole 2015.

Dit betekent dat geen van onze teamleden de termijn van zeven jaren bij de gemeente Hengelo heeft overschreden.

Samenloop van dienstverlening

Ten aanzien van OOB's is de combinatie van wettelijke controles en overige dienstverlening volledig verboden, met uitzondering van met name genoemde overige assurancediensten. Voor niet-OOB's is bepaald dat samenloop is geoorloofd als de non-assurance dienst niet van materiële invloed is op het assurance-object. Als er wel materiële invloed is geldt in beginsel een verbod, behalve wanneer de non-assurancedienst niet:

- ▶ subjectief of niet-routinematig is; of
- ▶ een verwerkingswijze in het assurance-object ten gevolge heeft waarvan het assuranceteam twijfelt of deze verwerkingswijze passend is; of
- ▶ leidt tot een bedreiging uit hoofde van belangenbehartiging.

Onafhankelijkheid en controleproces

Bijlage 1

Geschenken en giften

Zoals met u is overeengekomen, informeren wij u hierbij over de door ons ontvangen respectievelijk verstrekte geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid boven € 100,-. Wij hebben geen geschenken en/of persoonlijke uitingen van gastvrijheid boven voornoemd bedrag verstrekt/ontvangen.

Verantwoordelijkheid

Conform de aan ons verleende opdracht hebben wij de jaarrekening 2015 van de gemeente gecontroleerd. Deze jaarrekening is onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders opgesteld. Het is onze verantwoordelijkheid een oordeel te geven over de jaarrekening, als bedoeld in artikel 213, tweede lid, van de Gemeentewet.

Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado) en het door de raad vastgestelde controleprotocol.

Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Controleaanpak en -uitvoering

Onze controleaanpak is onder andere gericht op het in kaart brengen van de voor de jaarrekening van belang zijnde risico's. Op basis van onze gesprekken met het management over de belangrijke financiële en operationele ontwikkelingen en onze risico analyse van de sector lokale overheid is een aantal punten met een verhoogd controlerisico voor de jaarrekening 2015 onderkend. Dit betekent dat deze posten meer diepgang in de controle krijgen.

- ▶ Verwerking decentralisaties.
- ▶ Aanbestedingen.
- ▶ WNT.
- ▶ Schattingen en toelichtingen in de jaarrekening.
- ▶ Waardering grondexploitaties.

Wij rapporteren u over onze werkzaamheden en bevindingen ten aanzien van onze aandachtspunten in dit accountantsverslag.

Onafhankelijkheid en controleproces

Bijlage 1

De met u afgesproken goedkeurings- en rapporteringstoleranties

Op grond van het Bado stelt de gemeenteraad de goedkeuringstolerantie vast die de accountant bij zijn jaarrekeningcontrole dient te hanteren.

De in onderstaande tabel genoemde toleranties zijn op 16 december 2015 vastgesteld, waarbij tevens het normenkader is vastgesteld.

Goedkeurings-tolerantie	Goed-keurend	Beperking	Oordeel-onthouding	Afkeurend
Fouten in de jaarrekening (% lasten)	$\leq 1\%$	$> 1 < 3\%$	-	$\geq 3\%$
Onzekerheden in de controle (% lasten)	$\leq 3\%$	$> 3 < 10\%$	$\geq 10\%$	-

Op grond van de jaarrekening 2015 bedraagt de goedkeuringstolerantie voor fouten afgerond € 2.937.000 (1% van de lasten) en voor onzekerheden € 8.811.000 (3% van de lasten). Als de goedkeuringstolerantie niet wordt overschreden, kan een goedkeurende controleverklaring afgegeven worden.

Deze goedkeuringstolerantie is een kwantitatief criterium. De uiteindelijke oordeelsvorming is echter altijd een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve afwegingen.

Het rapporteringsbedrag, de maatstaf die geldt voor het rapporteren van fouten en onzekerheden, is door de gemeenteraad bepaald op € 250.000.

Overzicht controleverschillen

Bijlage 2

Controleverschillen

Het hieronder opgenomen overzicht met ongecorrigeerde controleverschillen is verstrekt aan het college en is als bijlage bij de Bevestiging bij de jaarrekening gevoegd. Wij hebben de ongecorrigeerde verschillen met het college besproken. Wij zijn van mening dat verschillen zoveel mogelijk door het college moeten worden gecorrigeerd, echter wij kunnen instemmen met de overwegingen van het college om deze verschillen niet te corrigeren, aangezien deze bedragen niet materieel zijn voor het inzicht van de jaarrekening. De geconstateerde fouten en onzekerheden zijn hoger dan de door u vastgestelde controletolerantie van respectievelijk € 2.937.000 en € 8.811.000.

De kwalitatieve factoren die hierbij in overweging zijn genomen, zijn:

- ▶ het effect op het resultaat voor en na bestemming;
- ▶ het effect op de balansposten, inclusief het eigen vermogen;
- ▶ het effect op significante toelichtingen, individuele items, sub totaal of totaal in de jaarrekening.

Wij lichten de ongecorrigeerde verschillen hieronder nader toe.

Toelichting geconstateerde fouten	Omvang geconstateerde fouten	Getrouwheid	Rechtmatigheid
Europese aanbesteding	€ 3.388.450	-	€ 3.388.450
Eigen bijdrage CAK onvolledig	€ 201.500	€ -201.500	€ 201.500
Voorziening wethouderspensioen (te hoog verantwoord)	€ 148.000	€ -148.000	€ 148.000
Voorziening "BXL" te laag u.h.v. onjuiste toepassing % over verliesomvang	€ 3.549.000	€ 3.549.000	€ 3.549.000
Totaal van de fouten	€ 7.286.950	€ 3.199.500	€ 7.286.950
% van de lasten		1,1%	2,5%

Toelichting geconstateerde onzekerheden	omvang geconstateerde onzekerheden	Getrouwheid	Rechtmatigheid
Ontbrekende /ontoereikende verantwoordingsinformatie zorgaanbieders Jeugd	€ 8.708.500	€ 8.708.500	€ 8.708.500
Ontbrekende /ontoereikende verantwoordingsinformatie zorgaanbieders WMO	€ 1.668.725	€ 1.668.725	€ 1.668.725
Onzekerheden Persoonsgebonden budgetten via SVB	€ 5.687.500	€ 5.687.500	€ 5.687.500
Onzekerheid RBT (herprioritering gehele regio /Twentse gemeenten)	P.M.	P.M.	P.M.
Onzekerheden bedrijventerreinen (herprioritering regio /Twentse gemeenten)	P.M.	P.M.	P.M.
Totaal van de onzekerheden	€ 16.064.725	€ 16.064.725	€ 16.064.725
% van de lasten		5,47% + pm	5,47% + pm

Single information, Single audit (SiSa)

Bijlage 3

Het is volgens de Nota verwachtingen accountantscontrole voorgeschreven dat wij de geconstateerde fouten en onzekerheden per regeling rapporteren door middel van onderstaande verplichte tabel. Deze tabel dient door cliënt samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli aanstaande elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd.

Nummer specifieke uitkering conform SiSa-bijlage 2015	Specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
OCW D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2015 (OAB)	Geen	-	N.v.t.
I&M E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaaai (inclusief bestrijding spoorweglawaaai)	Geen	-	N.v.t.
I&M E27B	Brede doeluitkering verkeer en vervoer SiSa tussen medeoverheden	Geen	-	N.v.t.
SZW G1A	Wet sociale werkvoorziening (Wsw)_totaal 2014	Geen	-	N.v.t.
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2015	Geen	-	N.v.t.
SZW G3	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeente 2015	Geen	-	N.v.t.

Investeren Met Gemeenten (IMG)

Bijlage 4

Het is volgens de Nota verwachtingen accountantscontrole voorgeschreven dat wij de geconstateerde fouten en onzekerheden per regeling rapporteren door middel van onderstaande verplichte tabel.

Beschikkingnummer provincie	Naam project	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
2010/0172444	Hart van Zuid	Geen	-	N.v.t.
2010/0172670	Herstructurering Twentekanaal	Geen	-	N.v.t.
2011/0051125 2011/0224069 (aanv.)	Twickeler Grensweg	Geen	-	N.v.t.
2010/0224919 2011/0010146 (rect.) 2011/0015914 (rect.)	Weusthagpark	Geen	-	N.v.t.

Actualiteiten BBV

Bijlage 5

Vernieuwing Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)

Het definitieve Wijzigingsbesluit vernieuwing BBV met de wijzigingen voortvloeiende uit het traject Vernieuwing BBV en uit de invoering van de Vennootschapsbelasting is op 17 maart 2016 geplaatst in het Staatsblad. Deze wijzigingen hebben enerzijds effect op de begrotingsjaren 2017 en verder van de gemeente Hengelo. Anderzijds hebben deze wijzigingen ook op specifieke gebieden effect op de jaarrekening 2016. In het wijzigingsbesluit is geregeld dat met een ministeriële regeling nadere regels kunnen worden vastgesteld.

Daarnaast heeft de commissie BBV naar aanleiding van het wijzigingsbesluit een aantal geactualiseerde richtinggevende notities gepubliceerd.

Bijgaand informeren we u op hoofdlijnen over de effecten voor de gemeente Hengelo.

Wijzigingen begroting 2017

Met ingang van begrotingsjaar 2017 (voor openbare lichamen ingesteld op grond van de Wgr vanaf 2018) dient de gemeente Hengelo rekening te houden met de volgende belangrijke wijzigingen:

- ▶ Indeling en verantwoording naar voorgeschreven taakvelden, deze voorgeschreven taakvelden zijn bij ministeriële regeling bepaald.
- ▶ Invoering van voorgeschreven beleidsindicatoren, ook deze zijn bij ministeriële regeling bepaald;
- ▶ Opnemen van een apart overzicht kosten overhead en meer inzicht in toerekening overhead, Onder andere in overzicht overhead en paragrafen financiering en lokale heffingen
- ▶ Meer inzicht in prestaties verbonden partijen, door een betere koppeling tussen eigen taken en taken uitgevoerd door verbonden partijen.

- ▶ Voor de categorie “Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut” vervalt de keuzemogelijkheid tot het wel of niet activeren. Deze investeringen dienen met ingang van 2017 te worden geactiveerd. Tevens is het niet langer toegestaan om reserves direct hierop in mindering te brengen of versneld af te schrijven.

Wij adviseren u bovenstaande zaken mee te nemen bij het opstellen van de begroting 2017.

Wijzigingen jaarrekening 2016

De eerder genoemde wijzigingen hebben pas effect op de begroting 2017 en de daarmee samenhangende jaarrekening 2017. De jaarrekening 2016 wordt echter op een aantal vlakken al geraakt door de vernieuwing BBV:

- ▶ Het verplaatsen van de balanscategorie “bijdragen aan activa in eigendom van derden” van de financiële vaste activa naar de immateriële vaste activa;
- ▶ Het vervallen van de categorie “Niet in exploitatie genomen bouwgronden”.
- ▶ Nadere uitsplitsing van de ontvangen en nog te ontvangen voorschotbedragen met specifiek bestedingsdoel naar verstrekker, te weten:
 - ▶ Europese overheidslichamen;
 - ▶ Het Rijk;
 - ▶ Overige Nederlandse overheidslichamen.
- ▶ Uitbreiding verplichte toelichting aangaande bouwgronden in exploitatie.

Wij adviseren u bovenstaande zaken mee te nemen bij het opstellen van de jaarrekening 2016.

Actualiteiten BBV

Bijlage 5

Nieuwe notities Commissie BBV

De commissie BBV heeft de afbakening, definiëring en verslaggevingsregels rondom grondexploitaties kritisch onder de loep genomen. De reden hiervoor is een aantal ontwikkelingen op het gebied van grondexploitaties, zoals de wijzigende wet- en regelgeving (BBV, Omgevingswet en Vpb) en de forse afboekingen die de decentrale overheden hebben moeten nemen op haar grondexploitaties. Deze analyse heeft recent geleid tot het uitbrengen van een tweetal notities, te weten de notitie Grondexploitatie 2016 en de notitie Faciliterend grondbeleid. Beide notities treden per 1 januari 2016 in werking. De verwachting is dat de commissie op korte termijn met een herziening van de notitie Rente en een nieuwe notitie Overhead komt.

Gevolgen jaarrekening 2016 Notitie Grondexploitatie

De notitie Grondexploitatie bevat een aantal wijzigingen die effect hebben op het opstellen van de grondexploitaties en mogelijk de waardering van deze grondexploitaties. Onderstaand gaan we kort in op de belangrijkste wijzigingen en de gevolgen voor gemeente Hengelo. Wellicht ten overvloede merken wij op dat de commissie BBV heeft bepaald dat deze voorschriften nog niet gehanteerd behoeven te worden in de jaarrekening 2015.

De definitie van de grondexploitaties is aangescherpt. Het startpunt van een Bouwgrond in exploitatie (BIE) is het raadsbesluit met de vaststelling van het grondexploitatiecomplex, inclusief grondexploitatiebegroting. Vanaf dat moment wordt de BIE geopend en kunnen kosten worden geactiveerd en bijgeschreven op de voorraadpositie op de balans. We constateren dat gemeente Hengelo nog enkele bouwgrondexploitatie-achtige complexen onder de post voorraden heeft opgenomen. Dit is vanaf 2016 niet langer toegestaan. Wij adviseren u uw grondexploitaties te analyseren of deze aan bovengenoemde definitie voldoen.

Om de risico's die samenhangen met zeer lang lopende projecten te beperken mag de looptijd van een grondexploitatiecomplex maximaal 10 jaar bedragen. Hier kan eventueel door middel van het treffen van aanvullende beheersmaatregelen op basis van een raadsbesluit van afgeweken worden.

Jaarlijks dient een herziening van de grondexploitatiebegroting plaats te vinden. Een actualisatie van het grondexploitatiecomplex en de grondexploitatiebegroting met planinhoudelijke wijzigingen, danwel autonome wijzigingen met materiële financiële gevolgen, moet opnieuw door de raad worden vastgesteld. We adviseren u om met uw raad af te stemmen op welke manier invulling gegeven kan worden aan deze vereiste vanuit de commissie BBV, zeker aangezien een aantal uitgangspunten in de nieuwe notitie behoorlijke wijzigingen omvatten.

De toerekening van kosten aan de BIE wordt stringenter afgebakend:

- ▶ Enkel kosten zoals opgenomen in artikel 6.2.4 van het Besluit ruimtelijke ordening mogen nog worden toegerekend.
- ▶ De toe te rekenen rente moet worden gebaseerd op de werkelijk betaalde rente.
- ▶ Het is niet langer toegestaan eigen middelen (reserves) rechtstreeks ten gunste van de BIE te brengen.
- ▶ Het is niet meer toegestaan om vanuit de BIE toevoegingen aan de voorziening voor bovenwijkse voorzieningen te doen.

De gemeente Hengelo houdt in de jaarrekening 2015 nog wel rekening met bijvoorbeeld de toevoeging aan voorziening bovenwijkse voorzieningen. We adviseren u vroegtijdig te analyseren wat de effecten van bovenstaande stellige uitspraak is en met de (financiële) effecten rekening mee te houden in de begroting/jaarrekening 2016.

Actualiteiten BBV

Bijlage 5

De disconteringsvoet die moet worden gehanteerd in de berekening van de contante waarde ten behoeve van het treffen van een verliesvoorziening voor negatieve grondexploitaties wordt voor alle gemeenten gelijk gesteld aan het maximale meerjarig streefpercentage van de Europese Centrale Bank voor de inflatie binnen de Eurozone (2%).

Zoals in de wetwijziging aangegeven vervalt met ingang van 1 januari de categorie "Niet in exploitatie genomen bouwgronden" (NIEGG). De NIEGG's welke de gemeente op de balans per 31 december 2015 heeft opgenomen dienen te worden geherrubriceerd naar de materiële vaste activa tegen dezelfde boekwaarde als opgenomen in de jaarrekening 2015. Tenminste voor 1 januari 2020 dient de gemeente Hengelo deze NIEGG's, indien van toepassing, naar lagere marktwaarde tegen de dan geldende bestemming hebben teruggebracht. Voor een project in Hart van Zuid wordt op dit moment nog rekening wordt gehouden met het toekomstige opbrengstpotentieel, voor de overige NIEGG wordt de waarde in huidige bestemming. Deze wetwijziging resulteert naar alle waarschijnlijkheid in een lagere marktwaarde. We adviseren u vroegtijdig te analyseren wat de effecten van bovenstaande stellige uitspraak is en met de (financiële) effecten rekening mee te houden in de begroting/jaarrekening 2016 en verder.

In de plaats van het hanteren van de categorie NIEGG wordt het activeren van voorbereidingskosten voor grondexploitaties als kosten van onderzoek en ontwikkeling onder de immateriële vaste activa wel toegestaan. Dit mag onder de volgende voorwaarden:

- ▶ De kosten moeten passen binnen de kostensoortenlijst van het Bro.
- ▶ De kosten mogen maximaal 5 jaar geactiveerd blijven staan onder de immateriële vaste activa. Na maximaal 5 jaar moeten de kosten hebben geleid tot een actieve grondexploitatie danwel worden afgeboekt ten laste van het jaarresultaat.

- ▶ Plannen tot ontwikkeling van de grond waarvoor de voorbereidingskosten worden gemaakt, moeten bestuurlijke instemming hebben, blijkend uit een raadsbesluit of - indien gedelegeerd - een collegebesluit.

Gevolgen jaarrekening 2016 Notitie Faciliterend grondbeleid

Naast een actieve grondexploitatie kan de gemeente ook in gevallen kiezen voor een faciliterend grondbeleid waarbij sprake kan zijn van kostenverhaal. De commissie BBV heeft ten aanzien van dit faciliterende grondbeleid een separate notitie uitgebracht, hierin zijn de volgende belangrijke aanwijzingen gedaan. Wij adviseren u om in begrotingsjaar 2016 een deugdelijke analyse van uw grondexploitatieportefeuille te maken om een duidelijk onderscheid tussen actieve en passieve grondexploitatie te hebben in de jaarrekening 2016.

Kosten die gemaakt zijn in het kader van faciliterend grondbeleid en kunnen worden verhalen op derden, classificeren als vordering op de balans. Afhankelijk van de status van de vordering dient deze vordering op de balans van de gemeente tot uiting te komen als kortlopende vordering of overlopend actief. Bepalend voor de classificatie is de aanwezigheid van een getekende overeenkomst.

Als de kosten worden verhaalt op basis van een exploitatieplan, maar verrekening nog niet kan plaatsvinden doordat nog geen omgevingsvergunning is aangevraagd of nog geen posterieure overeenkomst is gesloten, dienen de gerealiseerde nog te verhalen kosten te worden verantwoord als 'nog te verhalen kosten' onder de overlopende activa. Hieraan zijn wel vergelijkbare voorwaarden, zoals aan de activering van voorbereidingskosten voor actieve grondexploitaties gesteld.